

МОРОЗ О. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри цивільного права
та процесу
(Харківський національний університет
внутрішніх справ)

УДК 347.951.3

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2025.5.1.13>

ЗМІСТ СУДОВОГО РІШЕННЯ

У статті досліджено зміст судового рішення. Вказується, що судове рішення є ключовим актом, який ухвалюється органом правосуддя, тому закон висуває обов'язкові вимоги до його змісту. Автор зазначає, що дотримання змісту судового рішення є необхідним як для учасників процесу, яким необхідно усвідомити зміст та обґрунтування висновків суду, так і для самого суду, тому що це гарантує послідовність, повноту та логічність викладу судового рішення. Детально аналізуються вступна, описова, мотивувальна і резолютивна частини судового рішення. Автор зазначає, що описова частина, повинна містити інформацію про виникнення матеріальних правовідносин та зародження спору. Вказано, що обсяг цієї частини рішення може бути досить великим та залежить від складності справи. Зазначено, що мотивувальна частина рішення є показником якості розглянутої справи. Вказано, що прогалини в ній часто стають причиною для скасування судового акта. Автор вказує, що в цій частині суд наводить мотиви та обґрунтування свого рішення. Зазначено, що фактично, переконливість і авторитетність усього судового рішення цілком залежить від того, наскільки якісно та ґрунтовно суд виклав саме мотивувальну частину. Вказано, що резолютивна частина містить остаточну відповідь суду по суті конкретної справи. Зазначено, що критично важливо, щоб резолютивна частина рішення була сформована максимально точно і у визначеній формі, оскільки від цього безпосередньо залежать можливість і правильність виконавчих дій державного або приватного виконавців. Вказано, що резолютивна частина повинна твердо базуватися на мотивувальній частині рішення, логічно впливаючи з констатації судом існування або відсутності певних правовідносин, прав чи фактів. Вказано, що відсутність навіть одного із зазначених обов'язкових елементів судового рішення унеможливило перевірку правильності висновків суду вищою інстанцією.

Ключові слова: рішення суду, зміст рішення суду, вступна частина судового рішення, описова частина судового рішення, мотивувальна частина судового рішення, резолютивна частина судового рішення.

Moroz O. V. The content of the court decision

The article examines the content of a court decision. It is asserted that a court decision constitutes a pivotal act adopted by a judicial body; consequently, the law stipulates mandatory requirements for its content. The author posits that compliance with the content of a court decision is imperative for two distinct groups: firstly, the participants in the proceedings, who must comprehend the content and reasoning of the court's conclusions; and secondly, the court itself, as this ensures the consistency, completeness, and logical presentation of the court decision. The court decision's introductory, descriptive, motivational, and operative parts are analysed in detail.

The author posits that the descriptive element should encompass information about the genesis of substantive legal relations and the origin of the dispute. The volume of this component of the decision may be substantial, contingent upon the complexity of the case in question. It is important to note that the reasoning part of the decision is an indicator of the quality of the case under consideration. It has been demonstrated that such lacunae frequently result in the annulment of a judicial act. The author observes that in this section, the court provides the rationales and justifications underlying its decision. It is important to note that the persuasiveness and authority of the court's decision are contingent upon the thoroughness and clarity with which the reasoning section is presented. It is important to note that the operative part of the judgment contains the court's definitive response to the legal merits of the case at hand. It is imperative to emphasise the necessity of formulating the operative part of the decision with the utmost precision and in a distinct format. This is due to the fact that the feasibility and legitimacy of enforcement actions by state or private enforcement agents are contingent upon the exactness of this formulation. It is asserted that the operative part of the decision must be firmly grounded in the reasoning part, in a logical progression from the court's determination of the existence or absence of certain legal elements.

Key words: *court decision, content of a court decision, introductory part of a court decision, descriptive part of a court decision, reasoning part of a court decision, operative part of a court decision.*

Вступ: Судове рішення, як ключовий акт правосуддя, відіграє вирішальну роль у стабілізації правовідносин та забезпеченні належного та реального захисту порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод чи інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб, в також інтересів держави. З огляду на це, закон висуває обов'язкові вимоги до його змісту. Порушення цих законодавчих вимог спричинює скасування рішення, що зумовлює актуальність і необхідність подальшого ґрунтовного дослідження цієї проблематики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. На питання змісту судового рішення вже звертали увагу в правовій літературі деякі вчені, а саме: Ю.В. Білоусов, О.М. Шиманович та інші вчені.

Постановка завдання. Мета дослідження – загальне дослідження та аналіз змісту судового рішення.

Результати дослідження. Оскільки судове рішення являється найважливішим актом правосуддя, у законі закріплено дотримання спеціальних вимог до його змісту. Дотримання змісту судового рішення є необхідним як для учасників процесу, яким необхідно усвідомити зміст та обґрунтування висновків суду, так і для самого суду, тому що це гарантує послідовність, повноту та логічність викладу судового рішення. О.М. Шиманович вказує, що «змістом судового рішення є його структура, складові частини та їх реквізити, у яких відображене вирішення певним складом суду всіх питань, що були передані заінтересованими особами на розгляд суду й розглядалися з участю необхідних суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин» [1, с. 96]. Однак деякі вчені зміст рішення розглядали у визнанні або невизнанні права, у присудженні або відмові у присудженні до виконання певних дій. Але тут йдеться про форму рішення, отже і назва повинна бути відповідною.

У стаття 265 ЦПК України закріплено зміст рішення суду. У ч. 1 якої вказано, що рішення суду складається з вступної, описової, мотивувальної і резолютивної частин [2].

Законодавець зазначає, що у *вступній частині* рішення зазначаються:

1) *Дата і місце його ухвалення.* Відповідно до ч. 5, 6 ст. 268 ЦПК України «датою ухвалення рішення є дата його проголошення (незалежно від того, яке рішення проголошено – повне чи скорочене). Датою ухвалення рішення, ухваленого за відсутності учасників справи, є дата складення повного судового рішення. У разі проголошення у судовому засіданні скороченого (вступної та резолютивної частин) рішення суд повідомляє, коли буде

складено повне рішення» [2]. Місцем ухвалення рішення є населений пункт, де проводилося судове засідання. Це географічне зазначення необхідне для того, щоб суд вищої інстанції, перевіряючи судові рішення, міг точно ідентифікувати місце знаходження суду першої інстанції.

2) *Найменування суду.* Найменування суду означає необхідність вказати точну та повну назву суду, де розглядалася справа та було ухвалене дане судове рішення.

3) *Прізвище та ініціали судді або склад колегії суддів.* У судовому рішенні обов'язково необхідно вказувати не лише прізвище судді, але й ініціали судді. Дотримання даного правила дає можливість суду вищої інстанції перевірити законний склад суду, який ухвалив рішення. Досить слушно відзначає О.М. Шиманович, що зазначення складу суду поіменно підвищує особисту відповідальність суддів за якість рішень [1, с. 99].

4) *Прізвище та ініціали секретаря судового засідання.* Зазначення прізвища й ініціалів секретаря судового засідання дає змогу перевірити законність його участі у процесі. Секретар судового засідання, подібно до суддів, може підлягати відводу у передбачених законом випадках (статті 36, 38 ЦПК) і не має права брати участь у розгляді справи, якщо існують такі підстави.

5) *Номер справи.*

6) *Ім'я (найменування) сторін та інших учасників справи.* Перелік учасників справи та їх процесуальна назва закріплюється у ст. 42 ЦПК. Так, у справах позовного провадження учасниками справи є сторони, треті особи; при розгляді вимог у наказному провадженні учасниками справи є заявник та боржник; справах окремого провадження учасниками справи є заявники, інші заінтересовані особи (ч. 1, 2, 3 ст. 42 ЦПК України [2]). Усі відомості, що стосуються юридичних осіб, необхідно наводити у повному обсязі та у суворій відповідності до того, як вони зафіксовані в документах про реєстрацію юридичної особи.

7) *Вимоги позивача.* Суд викладає конкретну матеріально-правову вимогу позивача до відповідача, щодо якої, власне, він і просить ухвалити рішення. На практиці суди формулюють предмет спору або характер справи максимально коротко і чітко.

8) *Прізвища та ініціали представників учасників справи.* У випадках, коли у справі приймає участь представник, необхідно вказати, чиї саме інтереси він представляє.

Другою частиною рішення є *описова частина*, яка повинна містити інформацію про виникнення матеріальних правовідносин та зародження спору. Обсяг цієї частини рішення може бути досить великим та залежить від складності справи. У позовному провадженні дана частина судового рішення присвячена викладу предмета спору між сторонами. Натомість, у справах окремого провадження описова частина рішення має містити предмет вимоги заінтересованих осіб або органів.

Відповідно до ч. 3 ст. 265 ЦПК України [2] в описовій частині рішення зазначаються:

1) *Стислий виклад позиції позивача та заперечень відповідача.* Стислий виклад позиції позивача полягає у викладенні у чому саме полягає порушення, невизнання або оспорування прав та інтересів. Також тут необхідно зафіксувати зміни в правовій позиції позивача під час розгляду справи (зміна предмета або підстави позову, повна чи часткова відмова від позову, збільшення або зменшення позовних вимог).

Також ця частина відображає ставлення відповідача до позову: чи визнає він його (повністю або частково), або ж заперечує. У випадку заперечень стисло викладаються мотиви невизнання, подані докази на спростування, а також, за наявності, самостійні вимоги відповідача (зустрічний позов).

2) *Заяви, клопотання.*

3) *Інші процесуальні дії у справі (забезпечення доказів, вжиття заходів забезпечення позову, зупинення і поновлення провадження тощо).*

У складних цивільних справах, особливо якщо справа розглядається повторно після скасування попередніх рішень, описова частина має містити історію руху справи в різних судових інстанціях. Тобто, необхідно викласти, як рішення скасовувалося судом вищої інстанції і чому справа була передана на новий розгляд.

Наступною викладається *мотивувальна частина*. Необхідно відзначити О.М. Шиманович, яка зазначає, що у випадку коли суд викладе спочатку мотивувальну частину, а потім описову, то мотиви рішення втрачають сенс, тому що вони є аналізом фактичних обставин та доказів, що викладені в описовій частині, та впливають з них [1, с. 101–102].

Мотивувальна частина судового рішення, як зрозуміло з назви, є тим розділом, де суд наводить мотиви та обґрунтування свого рішення. Дана частина має принципове значення для виконання завдань, покладених на судову систему. Фактично, переконливість і авторитетність усього судового рішення цілком залежить від того, наскільки якісно та ґрунтовно суд виклав саме цю мотивувальну частину.

Необхідно погодитися із думкою О.М. Шиманович, яка вказує, що значення мотивувальної частини рішення полягає у цілій низці аспектів. По-перше, з неї випливає, наскільки обґрунтоване рішення, якими наявними у справі доказами підтверджені висновки суду. Суд не може просто констатувати наявність або відсутність тих, чи інших обставин, він повинен зробити це з посиланням на матеріали справи. В цьому й виявляється одна з суттєвих відмінностей правосуддя від інших форм юрисдикційної діяльності – суд зобов’язаний мотивувати своє рішення. По-друге, висновки суду, викладені ним у мотивувальній частині, мають преюдиціальне значення. Ця частина рішення має безпосереднє відношення до вимоги законності та обґрунтованості рішення [1, с. 102].

Відповідно до ч. 4 ст. 265 ЦПК України [2] «у мотивувальній частині рішення зазначаються:

1) *Фактичні обставини, встановлені судом, та зміст спірних правовідносин, з посиланням на докази, на підставі яких встановлені відповідні обставини.*

2) *Докази, відхилені судом, та мотиви їх відхилення.*

Правильно складена мотивувальна частина рішення має чітко продемонструвати, які саме фактичні обставини та спірні правовідносини суд визнав встановленими або, навпаки, не встановленими. Вона повинна детально розкрити логіку, за якою суд дійшов своїх висновків щодо взаємовідносин сторін. Важливо, що всі ці обставини суд встановлює виключно на підставі ретельної перевірки всіх матеріалів, поданих заінтересованими особами.

3) *Мотивована оцінка кожного аргументу, наведеного учасниками справи, щодо наявності або відсутності підстав для задоволення позову, крім випадку, якщо аргумент очевидно не відноситься до предмета спору, є явно необґрунтованим чи неприйнятним з огляду на законодавство або усталену судову практику.*

Мотивами – є всі міркування суду, які привели його до кінцевого рішення. Якісне викладення мотивів робить судові рішення переконливим і забезпечує його зрозумілість для усіх учасників процесу. Резолютивна частина рішення ні в якому разі не повинна ґрунтуватися на безпідставних враженнях суддів, натомість, вона має спиратися на чітке фактичне та юридичне обґрунтування.

Існування чи відсутність певних обставин справи обґрунтовується доказами з необхідним їх аналізом. Коли суд, оцінивши докази, кожний окремо та у їх сукупності, встановив, що ті або інші подані матеріали, показання свідків, інші фактичні дані не підтверджують обставин, на які сторони посилались як на підставу вимог та заперечень, він повинен у рішенні переконливо мотивувати свій висновок про це [3, с. 424].

Посилання на докази та їх оцінку повинні бути конкретними. Відкидаючи докази, суд має обов’язково вказати мотиви відхилення таких доказів.

Мотивувальна частина рішення вимагає вичерпної повноти обґрунтування, але це не означає надмірного обсягу. Немає потреби дослівно відтворювати всі показання свідків з деталями, зафіксованими в протоколі засідання, чи повністю копіювати зміст наявних у справі документів. Таке загромождження рішення непотрібними подробицями лише ускладнює розуміння суті ухваленого рішення.

Отже, висновки суду у справі мають ґрунтуватися виключно на аналізі фактів і доказів, їх оцінці та юридичній кваліфікації. Будь-які нічим не підкріплені твердження або загальні

міркування суду щодо обставин справи вважаються прямим порушенням вимог закону, що пред'являються до мотивувальної частини судового рішення.

4) *Чи були і ким порушені, не визнані або оспорені права, свободи чи інтереси, за захистом яких мало місце звернення до суду.*

Оскільки правом на звернення до суду за захистом наділена особа в разі порушення, невизнання або оспорування саме її прав, свобод чи інтересів, а також у разі звернення до суду органів та осіб, яким надано право захищати права, свободи та інтереси інших осіб або державні та суспільні інтереси, то суд повинен встановити, чи були порушені, невизнані або оспорені права, свободи чи інтереси цих осіб, а якщо були, то вказати, чи є залучений у справі відповідач відповідальним за це (абз. 2 п. 11 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про судові рішення у цивільній справі» [4]).

5) *Норми права, які застосував суд, та мотиви їх застосування.*

6) *Норми права, на які посилалися сторони, які суд не застосував, та мотиви їх незастосування.*

У мотивувальній частині судового рішення обов'язково наводяться його правові підстави. Це означає, що після встановлення всіх фактичних обставин, суд повинен здійснити юридичну кваліфікацію взаємовідносин сторін, вказавши при цьому конкретний закон, який їх регулює. Це правове обґрунтування є зовнішнім підтвердженням того, що суд керувався виключно законом при вирішенні справи і має бути повним як із матеріально-правової, так і з процесуальної точок зору.

Суд не має обмежуватися тільки посиланням на статтю закону. Він зобов'язаний обґрунтувати правову кваліфікацію відносин, які встановлені судом, та необхідність застосування даного закону до конкретних відносин. Рішення суду, що ухвалене без належної матеріально-правової підстави, визнається незаконним і підлягає скасуванню в апеляційному порядку. Таким чином, чітке зазначення матеріально-правових підстав є критично необхідним для забезпечення законності, обґрунтованості, зрозумілості та переконливості судового акта.

Мотивувальна частина судового рішення обов'язково має містити посилання на норми процесуального права. Це пояснюється тим, що судові рішення саме по собі є процесуальною формою фіксації висновків суду. Крім того, при розгляді справи суд одночасно вирішує низку процесуальних питань (наприклад, забезпечення виконання, розстрочка та відстрочка виконання тощо), врегульованих саме нормами процесуального права. Також у цій частині викладаються всі розрахунки суду щодо розміру присудженого майна та мотиви здійснення різних процесуальних дій.

Юридична кваліфікація встановлює прямий зв'язок між висновками суду та застосованою нормою права. Вказуючи статтю нормативного акту, суд демонструє свою правозастосовчу функцію, підтверджуючи законність як самого процесу, так і ухваленого рішення.

Саме мотивувальна частина рішення є показником якості розглянутої справи. Недоліки чи прогалини в ній часто стають причиною для скасування судового акта. Отже, мотивувальна частина повинна містити: вичерпну оцінку всіх доказів, обґрунтовані висновки суду по суті справи та посилання на всі застосовані норми закону. Усі ці елементи створюють необхідну основу для резолютивної частини рішення.

Резолютивна частина є фінальною та ключовою складовою судового рішення, слугуючи квінтесенцією всього розгляду. Вона містить остаточну відповідь суду по суті конкретної справи.

Як слушно зазначає Ю.В. Білоусов, «резолютивна частина рішення – це владне розпорядження суду як органу державної влади, яке буде предметом виконання сторонами та іншими органами й особами, щодо яких воно ухвалене» [5, с. 166].

Відповідно до ч. 5 ст. 265 ЦПК України [2] «у мотивувальній частині рішення зазначаються:

1) висновок суду про задоволення позову чи про відмову в позові повністю або частково щодо кожної з заявлених вимог;

2) розподіл судових витрат;
3) строк і порядок набрання рішенням суду законної сили та його оскарження;
4) повне найменування (для юридичних осіб) або ім'я (для фізичних осіб) сторін та інших учасників справи, їх місцезнаходження (для юридичних осіб) або місце проживання чи перебування (для фізичних осіб), ідентифікаційний код юридичної особи в Єдиному державному реєстрі підприємств і організацій України, реєстраційний номер облікової картки платника податків сторін (для фізичних осіб) за його наявності або номер і серія паспорта для фізичних осіб – громадян України».

Резолютивна частина є заключним і найважливішим елементом судового рішення. Вона має бути викладена у формі лаконічного наказу (наприклад, «стягнути», «зобов'язати», «відмовити») і містити визначену, безумовну, категоричну та повну відповідь суду на позовні вимоги. Критично важливо, щоб резолютивна частина рішення була сформована максимально точно і у визначеній формі, оскільки від цього безпосередньо залежать можливість і правильність виконавчих дій державного або приватного виконавців.

Тому резолютивна частина повинна твердо базуватися на мотивувальній частині рішення, логічно випливаючи з констатації судом існування або відсутності певних правовідносин, прав чи фактів.

Резолютивна частина судового рішення містить короткий висновок по суті справи, фіксуючи тільки результат судового розгляду.

Суд у резолютивній частині має зазначити: повністю або частково задоволено позовні вимоги чи у позові відмовлено; які саме права позивача визнано чи поновлено; точний розмір грошових сум або перелік майна, що присуджується сторонам; які саме конкретно дії та на чию користь відповідач має вчинити, або ж яким іншим передбаченим законом способом, має бути захищене порушене право.

Оскільки резолютивна частина рішення буквально переноситься у виконавчий лист і направляється до виконавчої служби для виконання, вона має містити повні дані про учасників справи, та відповідь на кожну з заявлених вимог. Резолютивна частина має містити повне та вичерпне найменування позивача і відповідача. Для громадян це означає зазначення прізвища, імені та по батькові, а для юридичних осіб – повного найменування. Порушення цієї вимоги є серйозним недоліком рішення, оскільки ускладнює ідентифікацію у виконавчому провадженні. Якщо у провадженні розглядалося кілька позовних вимог (включно з об'єднаними, зустрічними або вимогами третіх осіб, які мають самостійну вимогу), суд зобов'язаний сформулювати висновок щодо кожної з них. Якщо рішення виноситься на користь кількох позивачів, суд чітко вказує, яка частина присудженого стосується кожного з них, або ж чи є право стягнення солідарним. Якщо рішення виноситься проти кількох відповідачів, суд визначає, в якій частині кожен із відповідачів повинен виконати рішення, і чи є їхня відповідальність солідарною.

При винесенні рішення на користь кількох позивачів суд вказує, в якій частині воно стосується кожного з них чи право стягнення є солідарним. При винесенні рішення проти кількох відповідачів суд вказує, в якій частині кожен із відповідачів повинен виконати рішення й чи є їх відповідальність солідарною.

Резолютивна частина повинна обов'язково відображати розподіл судових витрат. Суд має чітко вказати, чи стягуються вони, в якому розмірі, і на чию користь (з однієї сторони на користь іншої, або ж у дохід держави). Якщо сторона має звільнення від сплати судових витрат, цей висновок також повинен бути зафіксований у рішенні. Крім розподілу витрат, суд зобов'язаний визначити долю речових доказів, які були досліджені під час розгляду справи.

Будь-які пояснення щодо присуджених сум чи дій, які повинна виконати зобов'язана сторона, не допускаються у резолютивній частині. Усі детальні обґрунтування та розрахунки належать виключно до мотивувальної частини рішення, і повторювати їх у резолютивній частині не потрібно [1, с. 109].

Обов'язково у судовому рішенні вказується термін і порядок його оскарження. Це критично важлива гарантія захисту інтересів сторін у процесі. У резолютивній частині судового

рішення обов'язково має бути зазначено, до якого саме суду може бути подана апеляційна скарга, а також чітко визначено термін, протягом якого ця скарга може бути подана. Навіть якщо головуючий суддя усно роз'яснив сторонам порядок і терміни оскарження під час оголошення рішення у судовому засіданні, це не звільняє суд від прямого обов'язку письмово вказати ці деталі у резолютивній частині рішення. Це забезпечує юридичну чистоту документа та є важливою гарантією захисту прав сторін.

О.М. Шиманович вважає, що «особливого значення ця вимога набуває у випадку, коли суд оголошує тільки вступну та резолютивну частину рішення. У учасників справи, не повинно залишатися ніяких сумнівів щодо терміну оскарження, який починає спливати тільки з моменту ухвалення рішення в остаточному виді» [1, с. 110].

Відсутність навіть одного із зазначених обов'язкових елементів судового рішення (наприклад, у мотивувальній чи резолютивній частині) унеможливорює перевірку правильності висновків суду вищою інстанцією. Без цих даних не буде зрозуміло, щодо яких саме вимог сторін було ухвалено рішення, що підриває його законність та обґрунтованість.

Висновки. Таким чином, ми розглянули основні вимоги, що ставляться до змісту резолютивної частини судового рішення, характерні для всіх рішень суду. Однак в той же час, резолютивні частини рішень відрізняються великою розмаїтістю в залежності від особливостей матеріальних правовідносин і конкретних обставин.

Відповідність судового рішення вимогам до змісту має важливе значення для належного судового захисту прав і законних інтересів фізичних і юридичних осіб. Детальний аналіз змісту судового рішення має досить важливе практичне та наукове значення.

Список використаних джерел:

1. Шиманович О. М. Судові постанови у цивільному процесі України (на матеріалі рішень і ухвал суду першої інстанції: дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. Київ, 2005. 221 с.
2. Цивільний процесуальний кодекс України : від 18.03.2004 р. № 1618–IV (в редакції Закону від 03.10.2017 р. № 2147–VIII). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 29.09.2025).
3. Цивільний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / За ред. В.В. Комарова. Х.: Одіссей, 2001. 816 с.
4. Про судові рішення у цивільній справі : Постанова Пленуму Верховного Суду України від 18.12.2009 року № 14. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0014700-09#Text> (дата звернення: 29.09.2025).
5. Цивільний процес / За ред. Ю.В. Білоусова. К.: Наукова думка; Прецедент, 2004. 262 с.

Дата першого надходження рукопису до видання: 26.09.2025

Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025

Дата публікації: 28.11.2025

